

OSMANLI'DA DEVLET ADAMI*

Doç. Dr. Ahmet SEVGI**

Nâmık Kemâl, meşhûr “Hürriyet Kasîdesi”nin bir beytinde şöyle der:

Biz ol âlî-himem erbâb-ı cidd ü ictihâdız kim
Cihângîrâne bir devlet çıkardık bir aşîretten.¹

Gerçekten de biz, 400 çadırılık Kayı aşîretinden, 600 küsür sene dünyaya hükmeden bir cihan devleti çıkarmasını başarmış, büyük ve asil bir soyun vârisleriyiz. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıldönümünde bence yapılması gereken ilk iş, bu hârikulâde başarının temelinde yatan gerçekleri araştırıp ortaya çıkarmak olmalıdır...

Başta, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gâzî olmak üzere, ilk üç padişahın, haleflerine bıraktıkları vasiyetler dikkatlice incelenirse sanırım Osmanlıyı ayakta tutan sırrı çözmek mümkün olacaktır.

İsterseniz önce Hoca Sâdeddin Efendi'nin kaleminden sözkonusu vasiyetlerin metnine bir göz atalım:

* Selçuk Üniversitesi'nce Konya'da düzenlenen (7-9 Nisan 1999) Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle OSMANLI DEVLETİ Uluslar Arası Kongresi'nde sunulan tebliğin metnidir.

** S.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

¹ Ali Ertem: Nâmık Kemâl'in Şiirleri, Yeni Matbaa, İstanbul 1957, s.154.

OSMAN GÂZÎ'NİN, OĞLU ORHAN GAZÎ'YE VASIYETİ

1- Birbirini gördi çün ol iki şâh
Hasret ile eylediler âh u vâh

Mebde-i şâhân-ı felek-iktidar
Hazret-i Osman-ı velâyet-şi'âr

Gör-di melûl oldu o şâh-ı güzîn
Didi ki ey cân ü dil olma hazîn

Âkibet-i kâr budur herkese
Bâd-ı fenâ pîr ü cüvâna ese

5- Azm-i bekâ eylerisem ben bu dem
Devlet ü ikbâl ile ol muhterem

Çünki senün gibi halef komuşam
Rıhlet idersem bu cihândan ne gam

Lîk vasiyyet iderem gûş kıl
Gayr-ı gam-ı dîni ferâmûş kıl

Dilerem ey sâhib-i ikbâl ü câh
İtmeysin cânib-i zulme nigâh

Adlile bu 'âlemi âbâd kıl
Resm-i cihâd ile beni şâd kıl

10- Râh-ı cihâd içre idüp ictihâd
Memleket-i Rûmda kıl 'adl ü dâd

Eyle ri'âyet 'ülemâyı tamâm
Tâ ki bula emr-i şerî'at nizâm

Her nerede işidesin ehl-i 'ilm
Göster ana rağbet ü ikbâl ü hilm

Asker ü mâl ile gurûr eyleme
Şer'-i şerif ehlini dûr eyleme

Şer'durur mâye-i şâhî ve bes
Şer'a muhâlif işe itme heves

15- Matlabımız dîn-i Hudâ'dur bizüm
Mesleğimiz râh-i hüdâdur bizüm

Yoksa kuru mihnet ü kavga değil
Şâh-ı cihân olmağı da'vâ değil

Nusrat-ı dîn oldı çü maksad bana
Maksadıma kasd yaraşur sana

Âleme in'âmunı âm idegör
Memleket emrini tamâm idegör

Şâh ki ihsân ile bîgânedür
Saltanat ismi ana efsânedür

20- Hıfz-ı re'âyâya çalış rûz ü şeb
Tâ ki karîn ola sana lütf-i Rab

Böyle vasiyyet idüp ol dîn-penâh
İtdi bekâ kişverine 'azm-i râh

Hak anı rıdvâna karîn eyleye
Anda dahi taht-nişîn eyleye²
(Müfte‘ilün/Müfte‘ilün/Fâ‘ilün)

ORHAN GÂZÎ’NİN, OĞLU MURAT HUDÂVENDİGÂR’A VASİYETİ

- 1- Elâ ey meyve-i bâg-ı murâdum
Şeh-i âlî-haseb Sultân Murâdum

Vasıyyet eylerem gûş eyle anı
Benüm-çün eyleme âh u figânı

Zuhûr-ı dîni dâ‘im nasb-ı ‘ayn it
Vücûdun hil‘atin cûd ile zeyn it

Re‘âyâ hıfzına sa‘y it hemîşe
Şer‘at ittibâ‘im eyle pîşe

- 5- Rasûlu’llâh şer‘in pişvâ kıl
Mu‘în-i dîn olup nasb-ı livâ kıl

Çü istiklâl buldun saltanatda
‘Adâlet eyle dâ‘im memleketde

Garaz nâm-ı nikûdur ana çalış
Kimesne itmesün cevrünle nâliš

² Hoca Sâdeddin Efendi: Tâcüt't-tevârih, c.1, Tab‘hâne-i Âmire, İstanbul 1279, s.29-30.

Kaparsan 'arsa-i adl içre kûyı
Bulursun bî-gümân nâm-ı nikûyı

Cihâd emrinde sarf-ı ictihâd it
Cihânda nâmunı gâzî Murâd it

- 10- Bu fânî mülke mağrur olma zinhâr
Tarîk-ı şer' den dûr olma zinhâr

Fenâdur 'âkıbet dünyânun emri
Ölür herkes ne denlü olsa ömri

Bi-hamdi'llâh ki sensin câ-nişînüm
Sana virdi Hudâ taht u nigînüm

Kerem eyle bana celb-i du'â kıl
Murâdum budur ey ferzend-i 'âkıl

İrişdi çün bana emr-i İlâhî
Sen ol mesned-nişîn-i taht-ı şâhî

- 15- Nizâm-ı 'âleme dâ'im medâr ol
Serîr-i saltanatda pâydâr ol³
(Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Fe'ûlün)

³ A.g.e, s.64-65.

MURAT HUDÂVENDİGÂR'IN, OĞLU YILDIRIM BÂYEZÎD'E
VASİYETİ

1- Şâh-ı bülend-ahter-i nîkû-nihâd
Husrev-i Cem-mertebe sultân Murâd

Açdı gözin gördi çü şâh-zâdeyi
Serv-veş ol server-i âzâdeyi

Kâmetini ğam yüki lâm eylemiş
Sabrı evin girye tamâm eylemiş

Didi benümçün ne idersin firâk
Kime olur bu reh-i nezdîk irak

5- Kimdür o kim bu meyi nûş itmedi
Sâkî-i dehr anı hamûş itmedi

Hançer-i kîni kime urmadı çarh
Kankı şehi tahtından ırmadı çarh

Devlet-i dünyâyâ iden i'timâd
'Âkıbet-i kâr olur nâ-murâd

Çünkü fenâdur bu cihânun işi
Hayf ki mağrûr ola ana kişi

Ağlar isen ağla müselmânlara
Zulmle ahvâli perîşânlara

10- Ey sebeb-i nüzhet-i kalb-i hazîn
Çün seni Hak itdi bana câ-nişîn

Hayr du‘âlar bana tahsîl kıl
‘Adl u sehâ resmini tekmîl kıl

‘Adl ki sermâye-i şâhîdurur
Mevhibe-i fazl-ı İlâhîdurur

Sa‘y kıl ol mevhibeye iresin
Saltanatun dâdını tâ viresin

Saltanatı sanma ki râhatdurur
Belki hakîkatde cerâhatdurur

15- Cehd it eyâ meyve-i bağ-ı murâd
‘Âlem içinde bulasın yahşi ad

Çünkü cihân kimseye bâkî degil
Nâm-ı nigûya çalış ey cân u dil

Güm-reh ider zulmet-i zulm âdemi
Şeh ki sitem ide yıkar ‘âlemi

Şeh ki mühim-sâz-ı halâyık değıl
Zıll-ı İlâh olmağa lâyıık değıl

Celb-i du‘â ideğör ecdâdına
İt anı kim lâyıık ola adına

20- Böyle diyüp eyledi ‘azm-i rahîl
Ekremehu‘llâhu bi-fazl-ı celîl⁴
(Müfte‘ilün/Müfte‘ilün/Fâ‘ilün)

⁴ A.g.e, s.123-124.

İlk Osmanlı padişahlarının, şehzâdelere bıraktıkları bu vasiyetlerin tetkikinden, padişahların şahsında, devlet adamlarında bulunması gereken vasıfların şunlar olduğu anlaşılmaktadır:

- 1- Âdil olmak
- 2- Zulümden uzak durmak
- 3- Bilginleri gözetmek
- 4- Mağrur olmamak
- 5- İstişâre etmek
- 6- Cömertlik
- 7- Halkı koruyup kollamak
- 8- Kânuna uygun hareket etmek
- 9- Hayırla anılmak
- 10- Misyon sahibi olmak

Aslında, devlet yönetiminin temel taşlarını teşkil eden bu prensiplerin kaynağını Türk tarihinin derinliklerinde aramak lazım. Osmanlı, 1299'da gökten zenbille inmiş bir devlet değildir. Selçuklu, Karahanlı, Uygur ve Göktürklerden oluşan devletler zincirinin yeni bir halkasıdır Osmanlı Devleti... Erol Güngör'ün ifadesiyle: "Bir millet bir günde ortaya çıkmaz. Millet bir tarih ve bir kültür demektir; tarih ve kültür ise bir insan topluluğunun çok uzun bir zaman yaşaması sonunda ortaya çıkar"⁵ Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nin temelinde, dolaylı olarak da olsa, Selçuklu Devleti'nin ünlü veziri SİYÂSETNÂME yazarı Nizâmülmülk, KUTADGU BİLİĞ müellifi Yusuf Has Hacib, sözleri "Orhun Âbideleri"ne kazınan Bilge Kağan ve en eski Türk destanının baş kahramanı Oğuz Kağan gibi birçok düşünür ve devlet adamının harçları vardır. Binâenaleyh, "Orhun

⁵ Prof.Dr.Erol Güngör: Milliyetçilik ve Dil, TÜRK EDEBİYATI, Ocak 1981, Sayı: 87, s.29.

Âbideleri”⁶, “Kutadgu Bilig”⁷, “Siyâsetnâme”⁸, vs. gibi devlet yönetimi ile ilgili eserler okunmadan Osmanlı devlet adamlarının vasıflarını tanımak, başka bir ifade ile Osmanlıyı ayakta tutan sırrı çözmek mümkün değildir.

Şimdi yukarıda sıraladığımız Türk milletini dün olduğu gibi bugün de ayakta tutacak olan bu temel değerlerden birkaçını ele alarak tarih içindeki seyrini takibe çalışalım.

Türk devlet geleneğinde yöneticiler için gerekli görülen en önemli vasıf şüphesiz “âdil olmak”tır. Göktürklerden Karahanlılara, Selçuklulardan Osmanlılara kadar Türk devletlerinin yükseliş dönemlerinde devlet adamlarının, “âdil olma” ve “halkı hakkâniyetle yönetme” düşüncesini dâima ön planda tutmuş oldukları müşâhede edilmektedir. Hatta, milletimizin “yükseliş” ve “çöküş” devirleri bir grafikte gösterilse, bu “iniş” ve “çıkış”ların, adâleti sağlamakta gösterdiğimiz “başarı” ve “zaaf”larla örtüştüğü görülecektir. Bu sebeptendir ki söz konusu ettiğimiz “vasiyetler”de özellikle “adâlet” vurgulanmıştır:

Adlile bu âlemi âbâd kıl
Resm-i cihâd ile beni şâd kıl
(Osman Gâzî)

Çü istiklâl buldun saltanatda
Adâlet eyle dâ'im memleketde
(Orhan Gâzî)

⁶ Prof.Dr.Muharrem Ergin: Orhun Âbideleri, Boğaziçi Basım ve Yayınevi, İstanbul 1978.

⁷ Yusuf Has Hacıb: Kutadgu Bilig (Çeviri: Reşit Rahmetli Arat) TTK Basımevi, Ankara 1985.

⁸ Nizâmülmülk: Siyâsetnâme, (Mehammed Şerif Çavdaroglu) Sermet Matbaası, İstanbul (tarihsiz)

Adl ki sermâye-i şâhidurur
Mevhibe-i fazl-ı İlâhîdurur
(Murat Hudâvendigâr)

Diğer taraftan devlet yönetimi ile ilgili eserlerimizde de “adâlet” konusuna geniş yer ayrılmıştır. Bu konuda bir fikir vermesi bakımından, ilk Türkçe “siyâsetnâme” kitabı olarak niteleyebileceğimiz “Kutadgu Bilig”den bir örnek sunmak istiyorum.

HÜKÜMDAR KÜN-TOĞDI AY-TOLDI'YA ADÂLET VASFINI SÖYLER

Bir gün hükümdarın çok canı sıkıldı; halvet emri verip, yalnız başına kaldı.

Ay-Toldı'yı huzûruna çağırttı; Ay-Toldı girdi ve ellerini kavuşturdu. Hükümdarın karşısında ayakta durdu; hükümdar ona bir müddet hiçbir şey söylemedi.

Sonra başını kaldırıp, ona baktı ve gözü ile, -Gel, otur! -diye işaret etti.

Ay-Toldı gözlerini yere dikmiş ve içi müsterih bir hâlde, yavaşça ve sükûnetle oturdu.

Göz ucu ile gizlice hükümdara baktı; o kaşını çatmış ve yüzünü buruşturmuş idi.

Bir gümüş taht üzerine oturmuştu; bu tahtın birbirine bağlanmamış üç ayağı vardı.

Elinde büyük bir bıçak tutuyordu; solunda bir acı-ot ve sağında şeker bulunuyordu.

Bunu görünce, Ay-Toldı, gerçekten, çok korktu ve nefesi kesildi.

HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

Bir müddet durduktan sonra, hükümdar başını kaldırdı ve Ay-Toldı'ya dedi:-

Beni burada tek başıma ve bu hâlde görünce, neye dilsiz gibi susuyorsun.

AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVABI

Ay-Toldı cevap verdi:- Ey devletli hükümdar, benim konuşmağa cesâretim yok.

Bugün sende başka bir hâl görüyorum, onun için çekiniyorum, ey zeki,âlim insan.

Bilgisi herkesçe müsellemlenmiş olan âlim halka şunu bildirmiştir: Kızdıkları zaman beylere yaklaşma.

Bilgili hakîm daha iyi söylemiş; beyler hiddetlendikleri zaman âteş ve zehir gibi olurlar.

Eğer beyler hiddetlenir ve öfkeli olurlar ise, ey halîm, selîm insan, onlara yakın durma.

Beyler öfkeleri tutup, hiddetlenirse, onlardan uzak dur; yoksa zararları dokunur.

Buna benzer şöyle bir söz vardır, bunu hatırında tut ve kendini iyi gözet.

Hiddetlendikleri zaman beylere yaklaşma; eğer yaklaşırsan, gözden düştüğün gündür.

Beyler aslana benzerler; hiddetlendirirsen, başını koparırlar, ey parlak bilgili.

HÜKÜMDARIN AY-TOLDI'YA SUÂLİ

Hükümdar dedi:- Bana söyle, bakayım, şimdi neye hayret ettin.

AY-TOLDI'NIN HÜKÜMDARA CEVÂBI

Ay-Toldı dedi: - Ben şuna hayret ediyorum; bu senin oturduğun gümüş taht ne oluyor.

Bu oturduğun ne biçim bir tahttır; bunun mânasını anlayayım, bana söyle.

İkincisi – elindeki bu bıçak nedir; benim bunu da iyice bilmem lâzım.

Üçüncüsü – niçin sağında şeker var, solundaki bu acı-ot nedir.

Sana bakınca, öfkeli olduğunu gördüm; bunları görünce de, ne diyeceğimi şaşırdım.

Bu hâli görünce, korkudan ağzımı açıp, bir söz söyleyemedim.

HÜKÜMDAR KÜN-TOĞDI AY-TOLDI'YA ADÂLET VASFİNİN NASIL OLDUĞUNU SÖYLER

Hükümdar dedi: - Ne demek istediğini anladım; bunların ne demek olduğunu sana anlatayım.

Geçen gün ben seni çağırdım, sana ilgi gösterdim ve yer verdim.

O acâyip işleri bana göstererek, beni hiddetlendirdin; fakat kendini iyi müdâfaa ettin.

Sana hiddetlenince, beni tekdir ettin; buna tahammül ettim, fakat tekrar yüzünü buruşturdun.

Sen bana: - Ben saâdetim, beni tanı; sana anlatmak için, böyle yaptım, bunu anla – dedin.

Niçin yaptığımı sen birer-birer izah ettin; ben de her şeyini açıkça anladım.

O zaman ben senin kusûrunu affettim ve sana meziyetin nisbetinde saygı gösterdim.

Bugün de ben kendi tabiatimi ve bütün meziyetlerimi sana gösteriyorum.

İşte bak, ben de doğruluk ve kanunum; kanunun vasıfları bunlardır, dikkat et.

Bak, bu üzerinde oturduğum tahtın üç ayağı vardır; ey gönlümü doyuran.

Üç ayak üzerinde olan hiçbir şey bir tarafa meyiletmez; her üçü düz durdukça, taht sallanmaz.

Eğer üç ayaktan biri yana yatarsa, diğer ikisi de kayar ve üzerinde oturan yuvarlanır.

Üç ayaklı olan her şey doğru ve düz durur; eğer dört ayaklı olursa, biri eğri olabilir.

Düz olan bir şeyin her tarafı iyidir; her iyinin, dikkat edersen, tavır ve hareketi düzgündür.

Hangi şey yana yatarsa, eğri olur, *her eğrilikte bir kötülüğün tohumu vardır.*

Düz olan yana yatarsa, duramaz, düşer; hangi şey doğru ise, düşmez, yerinde durur.

Bak, benim tabiatım de yana yatmaz, doğrudur; eğer doğru eğrilirse, kıyâmet kopar.

Ben işleri doğruluk ile hallederim; insanları, bey veya kul olarak, ayırmam.

Ey becerikli insan, elimdeki bu bıçak biçen ve kesen bir âlettir.

Ben işleri bıçak gibi keser, atarım; hak arayan kimsenin işini uzatmam.

Şekere gelince, o zulüme uğrayarak, benim kapıma gelen ve adâleti bende bulan insan içindir.

O insan benden şeker gibi tatlı-tatlı ayrılır; sevinir ve yüzü güler.

Zehir gibi acı olan bu Hind otunu ise, zorbalara ve doğruluktan kaçan kimseler içer.

Bunlar kavga edip, bana gelirler ve ben hüküm verince, bakarsın, acı Hind ilâcı içmiş gibi, yüzlerini ekşitirler.

Benim bu sertliğim, kaşlarımın bu çatıklığı ve bu asık suratım bana gelen zâlimler içindir.

İster oğlum, ister yakınım veya hısımım olsun; ister yolcu, geçici, ister misâfir olsun;

Kanun karşısından benim için bunların hepsi birdir; hüküm verirken, hiç biri beni farklı bulmaz.

Bu beyliğin temeli doğruluktur; beyler doğru olursa, dünya huzura kavuşur.

Akıllı insan buna benzer bir söz söylemiştir; kim akıllı insanın sözünü tutarsa, iş yoluna girer.

Beyliğin temeli doğruluk üzerine kurulmuştur; doğruluk yolu beyliğin esâsıdır.

Bey doğru olur ve ülkeye böyle hüküm ederse, bütün dileklerine kavuşur.⁹

Vasiyetlerde, “âdalet”ten sonra üzerinde ısrarla durulan hususlardan biri de “reâyâyı koruyup kollamak”tır. Doğrusunu söylemek gerekirse “halkı koruma” düşüncesi tarih boyunca gerçek devlet adamlarımızda dâimâ var olagelmıştır.”Orhun Âbideleri”nde yer alan Bilge Kağan’ın şu sözü bunun kanıtıdır:

“Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım.”¹⁰

Türk geleneğinde devlet adamlarının başta gelen görevi halkın huzur ve refahını sağlamaktır. Yöneticiler halk için vardır. Nurettin Topçu’nun ifadesiyle devlet adamı: “Yaşama zevkini bırakmış, yaşatma aşkına gönül vermiştir” Dîvânü Lugâti’t-Türk’te geçen bir atasözümüzde de: Yir basrukı tag, budun basrukı beg=Yeri dağ,

⁹ Bkz. Yusuf Has Hacib: a.g.e, s.66-70.

¹⁰ Muharrem Ergin: a.g.e, s.19.

milleti bey ayakta tutar” denilmektedir. Dolayısıyla; Osmanlı İmparatorluğunun temelini atan yöneticilerin:

“Hıfz-ı re‘âyâya çalış rûz u şeb
Tâ ki karîn ola sana lütf-ı Rab”
(Osman Gâzî)

“Re‘âyâ hıfzına sa‘y it hemîşe
Şerî‘at ittibâ‘ın eyle pîşe”
(Orhan Gâzî)

demeleri devlet geleneğimize uygun bir tavsiye olmuştur.

Devlet adamlarında aranan bir başka önemli vasıf da “misyon sahibi olması”dır. Adına ister “kızıl elma” deyin, ister nizâm-ı âlem, ister “îlâ-yı kelimetu'llâh” deyin, ister cihân hâkimiyeti”... ne dersiniz deyin, Türk milletinin şahlanış devirlerinde devlet adamlarının muhakkak böyle yüce bir ideale sahip olduklarını görüyoruz. “Oğuz Kağan Destanı’nda, eski asırlardan halk inanışlarına tercüman olan şu tarihî söz vardır. “Yurdumuzu öylesine genişletelim ki gökkubesi ona çadır, güneş de bayrak olsun”. Bu bir “kızılelma”dır ve eski Türkçede tek bir mısra ile ifade edilmiştir:

Kün tuğ bolgıl kök kurikan.

Bugün, eski Türklüğün, asırlarca sürmüş dünyâ hakimiyeti ideâli, bu ölçüde bir vatan tasavvuru ve bu ideali tarihte en parlak şekilde gerçekleştiren Osmanlı Türklüğü devrinin şahlanışları; birçoklarımıza, bir mitoloji dünyasından söz ediliyormuş gibi, uzak ve efsânevî görünür.”¹⁰ Oysa, Osmanlı Türklüğü Adriyatik’ten Çin

¹⁰ Bkz. Nihad Sami Banarlı: Kubbealtı Akademi Mecdûası, Sayı:2, s.5-6.

Seddi'ne kadar büyük bir coğrafyada yıllarca at oynatmışsa bunu böyle yüce bir mefkûreye borçludur. Ve bu mefkûre, Orhan Gâzî'nin, oğlu Murat Hudâvendigâr'a vasiyetinde şöyle dile getirilmiştir:

Nizâm-ı âleme dâ'im medâr ol
Serîr-i saltanatda pâydâr ol.

Osmanlı devletinin kuruluş ve yükseliş devirlerinde devlet adamları genellikle "vasiyetler"de zikredilen prensiplere riâyet etmişlerdir. Ancak, 16. asrın ikinci yarısından itibâren maalesef yöneticiler arasında; adâletsizlik, cehâlet, suistûmâl, rüşvet, iltimas, dalkavukluk vs. gibi devlet adamına aslâ yakışmayan davranışların yaygınlaşmaya başlamış olduğuna şahit olmaktayız. Bu düşüncelerimizi destekler mahiyette iki örnek sunarak konuşmamı tamamlamak istiyorum:

"III. Sultan Mehmed, bir gün "dünyada sözü doğru, hak tanır bir adam bulamadım" diye şikâyet etmiş, sebebini sormuşlar; pâdişah:

"Şeyhulislâm Bostanzâde Efendi'ye iltifat eyledim; derhal bir cahil kardeşini Rumeli kazaskeri yaptı ve yine bir cahil gence Selânîk kadılığını rica eyledi. Sonra babamın hocası Sadeddin'de doğruluk ve hak bilirlilik ümit eyledim, derhal o da bir genç oğlunu Anadolu kazaskerliğine ve birini de Edirne kadılığına arzedip mevali ve ulema arasında beni bednam ve kendisini rüsvây eyledi" demiştir."¹¹

¹¹ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı: Osmanlı Tarihi, III. cilt, 1. kısım, Ankara 1983, s.123-124.

“Eskiden müderrislerin çocukları imtihanla medreseye alınmış. Yani böyle bir ayrıcalıkları varmış. Birgün müderrislerden birinin oğlunu imtihan etmek üzere heyet toplanır. İçlerinden en yaşlı olan müderris çocuğa ilk soruyu sorar:

-“Ve’t-tîni”nin başındaki “vav” nedir?

Talebe cevap verir: “Vâv-ı âtîf”tır efendim.

Bu cevap üzerine yaşlı müderris hemen evrakı imzalar, diğer üyelere de imzalatır ve “kazandın, çıkabilirsin evladım”der. Üyelerin şaşkın bakışı içinde aday dışarı çıkar.

Heyetin diğer üyeleri: “Hocam, ne yaptınız, adayın verdiği cevap doğru değildi. “Vâv-ı kâsem” demesi gerekirdi, yanlış anladınız her halde” derler.

Müderris gayet sâkin: Hayır, yanlış anlamadım. Ancak bunun babasını da medreseye ben aldım. O zaman aynı soruyu ona da sormuştum “Ve’t-tîni”nin başındaki “vav” nedir dediğimde bu gencin babası: “Ve’t-tîni”in başında “vav” var mı hocam” diye karşılık vermişti. Hiç olmazsa oğlu “vav” olduğunu biliyor” der.

İşte 16. Asır sonrası devlet adamları ve medreselerin hâl-i pür-melâli... Bu tip idarecilerle devletin ayakta kalması mümkün mü?

